

Školská zrelosť a pripravenosť

Nejeden rodič si práve teraz, v čase zápisov detí do základnej školy kladie otázku, či je jeho dieťa zrelé a pripravené na vstup do školy. Avšak zrelosť nerovná sa automaticky pripravenosť. Aké kritériá by teda mali spĺňať prváci, aby úspešne zvládali požiadavky školy? Doba nástupu do školy nie je stanovená náhodne. Vo veku 6 – 7 rokov dochádza u dieťaťa k významným vývinovým zmenám, ktoré sú podmienené zrením aj učením. K zvládnutiu školských požiadaviek sú potrebné dvojité kompetencie:

- súvisiace so zrením – hovoríme o školskej zrelosti,
- kompetencie, na rozvoji ktorých sa vo väčšej miere podieľa učenie – ich úroveň vyjadruje školská pripravenosť.

Školská zrelosť

Zahŕňa fyzickú a duševnú dispozíciu potrebnú pre vstup do školy. Je výsledkom dovtedy prebiehajúcich procesov vo vývoji dieťaťa, umožňuje úspešne zvládať požiadavky školy.

Je to zrelosť:

1. fyzická
2. percepčná a kognitívna (rozumová)
3. sociálna, emocionálna a motivačná

1. Fyzická zrelosť je veľmi individuálna. Dnes sú vo všeobecnosti deti väčšie a vyspelejšie, ako tomu bolo v minulosti. Za orientačné sa považujú priemerné hodnoty:

dievčatá – výška: 105 až 115 cm; hmotnosť: 19 až 23 kg

chlapci – výška: 110 až 118 cm; hmotnosť: 18 a 24 kg

2. Percepčná a kognitívna zrelosť

Úroveň detského organizmu musí pri začatí školskej dochádzky dosahovať určitú úroveň vnímania a poznávania.

- *zrakové vnímanie* – dieťa by malo rozlišovať a pomenovať rôzne tvary (štvorec, kruh, trojuholník, obdĺžnik...), zaujímať sa o niektoré písmená a číslice (ako sa píše moje meno)

- *zraková diferenciacia* – rozlišovať predmety, vyhľadávať rovnaké (jablká medzi hruškami),

- *zraková analýza a syntéza* – skladať a rozkladať obrázky, fotky, stavebnice...

- *sluchové rozlišovanie* – rozpoznať prvé písmeno v slove, cvičiť sa v rozložení slov na hlásky a v ich spájaní do slov

- *sluchová diferenciacia* – rozlišovať zvuky, poznať niektoré hudobné nástroje, napodobňovať rytmus vytlieskavaním

- *sluchová orientácia* – hádať, ktorý predmet/zviera vydáva aký zvuk

- *sluchová analýza* – rozpoznať, ktorou hláskou začína a končí slovo, vymýšľať slová, vety, príbehy, začínajúce na určitú hlásku

- *priestorová orientácia* – rozlišovanie polohy vecí/osôb v miestnosti, na obrázku; správne používanie pojmov dole/hore, vpravo/vľavo atď. Dieťa by napr. malo dokázať popísať cestu z domu do obchodu, do materskej školy a pod.

- rozumové schopnosti

Prvák by mal byť schopný chápať realisticky. V praxi to znamená:

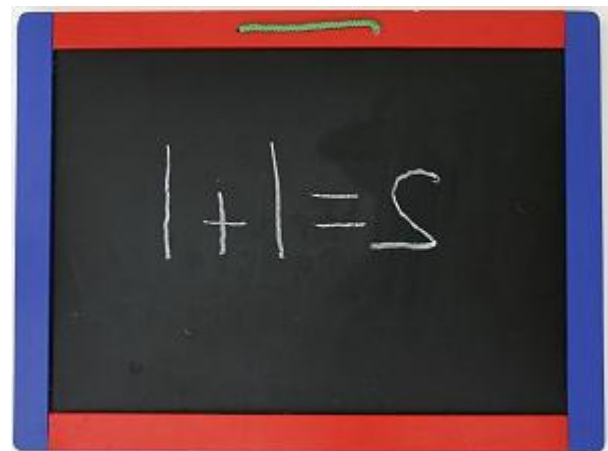
- rozlišovať jednoduché pojmy súvisiace s časom (včera – dnes)
- logicky rozmýšľať o pojmoch (na čo slúžia dvere, stôl...)
- triediť veci podľa veľkosti, množstva, druhu, materiálu...
- poznať farby
- ovládať jednoduché počtové operácie, napr. spočítať si prsty na rukách, spočítať cukríky, jabĺčka (mamka ti dala 1 cukrík, ocko ti dal 2 cukríky, koľko budeš mať spolu cukríkov?)
- pamäť

Rodičom sa odporúča trénovať pamäť detí pred nástupom do školy. Vhodnou pomôckou sú rôzne riekanky, básničky, krátke rozprávky a pod. Pomôcť môžu aj cvičenia, na základe ktorých si dieťa má zapamätať určité množstvo, poradie či dané predmety. Napr. dones z kúpeľne uterák, mydlo a hrebeň.

Reč

Nesprávne vyslovovanie hlások, slabík, slov je potrebné podchytiť ešte pred nástupom do školy.

Ak má dieťa nesprávnu výslovnosť, neváhajte navštíviť logopéda. V 1. ročníku sa od dieťaťa vyžaduje už správna výslovnosť a bohatá slovná zásoba. Dieťa by malo správne skloňovať, časovať a používať správny slovosled.

Grafomotorika

Je nevyhnutná k získaniu schopnosti písať. Pri nástupe do 1. ročníka by dieťa malo dokázať napodobniť geometrické tvary, jeho kresba by mala byť bohatá na detaily. Obrázky majú mať primerané proporcie i detaily (napr. na ruke 5 prstov, na tvári oči, nos, ústa, uši, vlasy...).

Lateralita

Dôležitým ukazovateľom vyzretosti je aj tzv. lateralita. U väčšiny detí býva jedna ruka (ale aj noha, oko...) šikovnejšia. Ak sa potvrdí súhlasná dominancia ruky a oka (napr. obe pravé), ide o vyhranenú dominanciu. Ak je dominantná ľavá ruka a pravé oko, ide o skríženú lateralitu. Známa je aj nevyhranená, kedy dieťa používa obe ruky v rovnakej miere. Pre úspešné zvládnutie požiadaviek školy je najideálnejší prvý prípad. **Ak máte pochybnosti, či je dieťa pravák, alebo ľavák, vyhľadajte psychológa, ktorý jednoduchým pretestovaním zistí dominantnú lateralitu.**

3. Sociálna, emocionálna a motivačná zrelosť

- sociálna

V predškolskom veku sa okruh ľudí okolo dieťa rozšíril z rodičov na kamarátov, personál v škôlke. Toto „zoznamovanie sa“ je dobrým predpokladom pre spoluprácu medzi spolužiakmi v 1. ročníku, bez ktorej je adaptácia v školskom prostredí ťažká.

Prvák musí byť schopný pracovať v skupine, tmiť svoje požiadavky v snahe dosiahnuť spoločné dobro. Sociálna zrelosť sa prejavuje aj v zvládaní samoobslužných činností – sám sa obliecť, ísť na WC, naobedovať sa v jedálni. Množstvo takýchto situácií navodzuje spočiatku aj u zrelého a na školu

pripraveného dieťaťa stres, no je otázkou času ich zvládať k spokojnosti učiteľov, rodičov a najmä samotného školáka.

- emocionálna

Časté kolísanie a striedanie nálad – čo bolo snád' u škôlkara bežné, sa v škole toleruje málokedy. Samozrejme, ani začiatok školskej dochádzky nemôže potlačiť osobnosť dieťaťa, no je potrebné rozlišovať, čo je výsledkom nesprávnej, či nedostatočnej výchovy a čo skutočný prejav detského „ja“. Emocionálna zrelosť sa vyznačuje primeranou emočnou stabilitou. Afektované správanie ustupuje do úzadia, prejavy hnevu sú skôr iba slovného rázu, bez fyzických atakov.

- motivačná

Záujem o hru pretrváva aj v škole, no dieťa čoraz viac inklinuje k školskej práci. K správnej motivácii je vedené učiteľom, ako aj rodičmi doma. Stupeň motivácie učiť sa je na začiatku školského roku podstatne nižší ako na konci. Dieťa spočiatku ťažšie opúšťa hru, ktorá bola doposiaľ jeho celodennou úlohou (hoci sa ňou nevedomky učilo). Uvedomovanie si „plnenia si povinností“ je veľmi individuálne a postupné. Práca na úlohe v danom momente (bez ohľadu na náladu), dodržiavanie rovnakého pracovného tempa s ostatnými spolužiakmi, sústredenie sa... to všetko sa dieťa postupne učí.

NEZRELÝ PRVÁK

Prejavy ako: oneskorený vývin reči, citová labilita, hravosť, nadmerná pohyblivosť, rýchla únava pozornosti, zábudlivosť, neschopnosť vyčleniť podstatné zo získaných informácií, znížená práceschopnosť, častá chorobnosť, nepozornosť, vyrušovanie, neschopnosť dokončiť prácu, odmietanie písať domáce úlohy, zvýšená únava, strach zo školy, priveľa námahy na učenie, ťažkosti v prispôbení sa kolektívu atď., indikujú na neschopnosť zvládať požiadavky školy.

Ukazovatele zrelosti detského organizmu

- pomer výšky a hmotnosti – závažné sú len extrémny, t.j. veľmi malé a slabé deti môžu mať kvôli telesnej stavbe problémy
- tzv. „filipínska miera“: dieťa si dočiahne pravou rukou cez hlavu na ľavý ušný lalôčik
- premena postavy, stráca sa detská tuková vrstva na úkor svalov, menia sa telesné proporcie – postava sa preťahuje, predlžujú sa končatiny, zužuje sa trup, zmenšuje sa veľkosť hlavy v pomere k telu
- začína sa výmena mliečnych zubov za trvalé
- koordinácia pohybov, lepšie šetrenie silami, schopnosť vykonávať drobnejšie a presnejšie pohyby
- realistickejšie chápanie sveta
- menšia závislosť na okamžitých potrebách
- rozlišovanie častí a detailov – v akustickej a vo vizuálnej sfére
- kontrola impulzov a citov, schopnosť odložiť svoje plány
- väčšia vytrvalosť, dlhšia pozornosť

Pozor! Telesná zrelosť sama osebe nie je spoľahlivým ukazovateľom zrelosti, zvlášť v súčasnosti, kedy sa telesný vývin detí urýchljuje.

Školská pripravenosť

1. Úroveň rodiny

Pripravenosť dieťaťa na školu vyjadrujú viaceré ukazovatele. Jedným z nich je vnímanie potreby učiť sa. Tento postoj dieťa čiastočne kopíruje od svojich rodičov. Pre rodičov má vzdelanie určitú hodnotu, ktorá sa prejaví v ich postoji ku škole. Deti tento postoj preberajú a pod ich vplyvom sa rozvíja ich motivácia ku školskej práci.

2. Sociálna pripravenosť

Postoje, ktoré si dieťa prináša z domu, sa prejavujú aj v jeho správaní v škole. Táto sociálna pripravenosť má viacero podôb. Dieťa by malo vedieť, ako sa má správať k svojmu učiteľovi. To je ťažké pre deti, ktoré uvažujú ešte egocentricky. Napr. sa k učiteľom správajú príliš familiárne. Alebo u nich učiteľ, ako nová a neznáma osoba, vyvoláva obrannú reakciu, čo sa môže prejavovať tzv. mutizmom – neurotickým útlmom reči, kedy dieťa odmieta s učiteľom rozprávať, napriek tomu, že so známymi osobami komunikuje.

Ďalším ukazovateľom sociálnej pripravenosti je, či dieťa dokáže byť dlhšiu dobu bez matky a je schopné akceptovať autoritu učiteľa, nehanbí sa nadviazať kontakt a začleniť sa do novej skupiny detí. Vie s ostatnými deťmi spolupracovať na úlohe, vie sa na chvíľu vzdať svojich osobných potrieb a sústrediť sa na spoločný cieľ. Sociálne zrelé dieťa je samostatné a má primerané sociálne návyky (tzn. samostatná samoobsluha, vie sa obliecť, zaviazať šnúrky, ísť sám na wc).

3. Verbálna úroveň

Svoju rolu hrá aj úroveň reči a chápania u dieťaťa. Ak dieťa nerozumie učiteľovi, horšie sa v situácii orientuje a celkom logicky sa aj menej adekvátne správa. Spravidla sa aj horšie cíti a máva strach, lebo je neisté. Platí, že horšie komunikujúce dieťa prežíva komunikáciu ako stresovú situáciu a bráni sa tým, že ju čo najviac obmedzuje.“

Dobrá znalosť vyučovacieho jazyka je teda podmienkou zvládnutia výučby. Dieťa, ktoré doma rozpráva iným jazykom, prípadne nárečím, môže byť v škole zmätené a pokyny učiteľa si môže nesprávne interpretovať, čo vedie k dezorientácii.

4. Rešpektovanie noriem

Ak je dieťa pripravené do školy, je pripravené rešpektovať normy správania sa v škole. Väčšina 6-ročných detí vie, aké správanie je vhodné, a ktoré nie. K tomu je potrebné poznať základné pravidlá a správať sa podľa nich. Prípadný rozpor medzi normami rodiny a školy je pre dieťa mätúci.

VYHEADAŤ POMOC

Požiadaviek, ktoré sa na deti už v 1. ročníku základnej školy kladú, teda nie je málo a ich zvládanie skutočne nepatrí medzi najľahšie úlohy. Podľa skúseností pracovníkov pedagogicko-psychologických poradní nie všetky 6-ročné deti sú schopné zvládnuť nároky 1. triedy bez vážnejších problémov. Čo teda robiť, ak dieťa do školy preda len nastúpilo, no ani po aklimatizačnom období sa „neujalo“? Psychológovia rodičom odporúčajú nechať fyzickú zrelosť dieťaťa posúdiť pediatrovi, psychickú posudzujú bezplatne na žiadosť rodičov psychologovia v pedagogicko-psychologických poradniach, ktorí pri pravidelných konzultáciách môžu napomôcť dieťaťu ľahšie sa adaptovať v škole, prípadne rozhodnú o odložení jeho nástupu do školy.

Zdroj: Mama a ja